

Groepswonen in de jeugdzorg

‘.. jongeren met veel negatief invloedrijke leeftijdsgenoten die in grotere groepen woonden, hadden een groter risico op gedragsproblemen dan dito jongeren die in kleine groepen woonden’^{[1]p.6}

Inleiding

Jongeren die in de jeugdzorg verblijven, wonen doorgaans in een groep. De achterliggende gedachte is dat zij zo leren van elkaar en leren rekening te houden met anderen.

Dat er ook minder wenselijke effecten zijn, lijkt logisch. Zo worden in mijn column ‘Iedereen’ (<https://marianmaaskant.nl/column-iedereen.html>) door een kind in de jeugdzorg de leuke aspecten en keerzijdes van groepswonen genoemd.

Doelstelling

In dit feitenoverzicht wordt nagegaan wat uit onderzoek bekend is over groepsgrootte, -dynamica, -interacties en/of -klimaat in de jeugdzorg.

Methode

In de internationale databases CINAHL, ERIC, PsycARTICLES, PsycINFO, SocINDEX Psychology and Behavioral Sciences Collection en MEDLINE is gezocht naar teksten in academische tijdschriften met de volgende zoekopdracht:

- Zoektermen:
Title ((youth care) or (youth services) or (secure residential youth care) or (residential care) and (group)) AND subjects (size or climate or dynamic* or interact*),
- Taal: Engels,
- Publicatieperiode: 2010-2020,
- Beschikbaarheid: online volledige tekst,
- Beoordeling: Peer reviewed.

Op basis van bovenstaande zoekactie werden 10 artikelen gevonden. Een artikel over dementiezorg en een artikel over groepswerkers en hun pedagogische interventies werden geëxcludeerd. In NTZ (Nederlands Tijdschrift voor Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen) werden vanaf 2010 op basis van de titel geen terzake relevante artikelen gevonden.

Dit feitenoverzicht gaat dus over acht artikelen.

Resultaten

Opvallend is dat zes van de acht artikelen uit België of Nederland komen. De vragenlijsten van Van der Helm en collega's (PGCI, GCI/GCIC, LGWCI) worden in die onderzoeken getoetst of gebruikt.

Uit de resultaten blijkt dat kleinschaligere zorg met minder repressie leidt tot kleine positieve effecten. Dat geldt ook voor interventies (PDCA-cycli) om het groepsklimaat te verbeteren en de inzet van een afgeleide van schematherapie. Een interventie met Non-Violent Resistance bleek echter niet tot de gewenste effecten te leiden.

De positieve invloed van huisgenoten blijkt medebepalend voor latere behandelmotivatie; negatieve groepsinvloed in grote groepen blijkt gerelateerd aan latere gedragsproblemen. En: hoe groter de groep, hoe bepalender de groepsinvloed.

Beschouwing

In alle artikelen wordt bevestigd dat ondersteuning van jongeren in de jeugdzorg geen sinecure is. Jongeren zijn veelal emotioneel beschadigd en uiten hun onmacht of onvrede veelal door agressief, delinquent of anderszins moeilijk verstaanbaar gedrag. Het is logisch dat op meerdere manieren wordt gepoogd om de leefsituatie van deze jongeren positief te beïnvloeden. De resultaten van deze interventies zijn bescheiden. Opgemerkt moet worden dat vijf van de acht onderzoeken nagenoeg dezelfde vragenlijsten gebruikten om veranderingen in de tijd te meten. De mate van gevoeligheid voor veranderingen in de uitkomstmaten van deze vragenlijsten kan uiteraard gevolgen hebben voor het algemene beeld uit dit feitenoverzicht. Gegevens over die gevoeligheid ontbreken echter.

Uit de bestudeerde artikelen blijkt ook dat de invloed van leeftijd- en/of huisgenoten deels bepalend is voor attitudes later. In onderzoeken van o.a. Harder^[2] en Jongman^[3] komt dit overigens ook aan de orde.

Naast werkzame interventies, is ook aandacht voor deze beïnvloeding door leeftijd- en huisgenoten essentieel. De inzet van ervaringsdeskundigen en ervaringswerkers in de zorg kent een opmars^[4]. Hun betekenis voor jongeren in de jeugdzorg is een mooi en terecht onderwerp voor nadere studie.

Implicaties voor beleid

Groepsgrootte in de jeugdzorg heeft invloed op het gedrag en de motivatie van jongeren. De sfeer in de groepen (invloed van huisgenoten, openheid/geslotenheid van het leefklimaat) blijkt ook gerelateerd aan uitkomsten als motivatie en gedrag van jongeren.

Interventies in de jeugdzorg zijn bescheiden effectief voor onder andere het gedrag en het leefklimaat (jongeren) of teamfunctioneren (groepswerkers).

Geadviseerd wordt om interventies verder te toetsen op en uit te bouwen met de werkzame elementen. Ook de invloed van huis- en leeftijdgenoten zou daarin een bepalende rol moeten spelen. Het is raadzaam om ervaringsdeskundige jongeren in te zetten en de effecten hiervan te volgen.

Referenties

1. Osei, G.K. & K.M. Gorey. (2019). Peer influences moderated by group home size: Retrospective cohort of youths in Ontario group home care, 2012 to 2016. *Children and Youth Services Review*, 107. doi: 10.1016/j.childyouth.2019.104564.
2. Harder, A.T. & A. Eenshuistra. (2016). *Up2U: Een handleiding voor motiverende mentor/coachgesprekken in de residentiële jeugdzorg*. Groningen: University of Groningen, Department of Special Needs Education and Youth Care.
3. Jongman, E. & K. Schaafsma. (2016). *Gevoel is explosief materiaal; ambulante behandeling van jonge veelplegers*. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie.
4. Movisie. (z.j.). Ervaringsdeskundigheid. Opgehaald op 27-1-2020, van https://www.movisie.nl/ervaringsdeskundigheid?gclid=Cj0KCQiAsbrxBRDpARIsAAnnz_PaTI2PLuciskKDDsCVrXkNeBIDQCgYMFzZ6tpe0oYYP9VwsArH060aAhozEALw_wcB.
5. Lee, B.R., C.L. Bright, D.V. Svoboda, S. Fakunmoju, & R.P. Barth. (2011). Outcomes of group care for youth: A review of comparative studies. *Research on Social Work Practice*, 21(2), 177-189. doi: 10.1177/1049731510386243.
6. Levrouw, D., R. Roose, P. Van der Helm, E. Strijbosch, & S. Vandevelde. (2018). Developing a positive living group climate in residential youth care: A single case study. *Child & Family Social Work*, 23(4), 709-716. doi: 10.1111/cfs.12467.
7. Strijbosch, E.L.L., G.H.P. van der Helm, M.E.T. van Brandenburg, M. Mecking, I.B. Wissink, & G.J.J.M. Stams. (2014). Children in residential care: Development and validation of a Group Climate Instrument. *Research on Social Work Practice*, 24(4), 462-469. doi: 10.1177/1049731513510045.
8. Strijbosch, E.L.L., I.B. Wissink, G.H.P. van der Helm, & G.J.J.M. Stams. (2019). Building a positive group climate together: How monitoring instruments are part of an improvement process in residential care for children. *Children and Youth Services Review*, 96, 266-277. doi: 10.1016/j.childyouth.2018.11.051.
9. Van der Helm, G.H.P., C.H.Z. Kuiper, & G.J.J.M. Stams. (2018). Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self determination theory. *Children and Youth Services Review*, 93, 339-344. doi: 10.1016/j.childyouth.2018.07.028.
10. Van Gink, K., R. Vermeiren, N. Goddard, L. van Domburgh, B. van der Stegen, J. Twisk, A. Popma, & L. Jansen. (2018). The influence of Non-violent Resistance on work climate, living group climate and aggression in child and adolescent residential care. *Children and Youth Services Review*, 94, 456-465. doi: 10.1016/j.childyouth.2018.08.009.
11. Van Wijk-Herbrink, M.F., A. Arntz, N.J. Broers, J. Roelofs, & D.P. Bernstein. (2019). A schema therapy based milieu in secure residential youth care: Effects on aggression, group climate, repressive staff interventions, and team functioning. *Residential Treatment for Children & Youth*. doi: 10.1080/0886571x.2019.1692758.

Tabel 1: Overzicht van studies naar groepsdynamica in de jeugdzorg; naar auteur(s), onderwerp, inhoud onderzoek en resultaten^A.

Auteur(s)	Onderwerp (land)	Inhoud onderzoek	Resultaten
Lee e.a. ^[5]	Resultaten van groepszorg voor jongeren: een overzicht van vergelijkende studies (VS).	<p>Vergelijking van 19 onderzoek in de VS naar jongeren in groepszorg versus jongeren in andere zorgvormen (2 groepen).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Groepszorg vs pleegzorg (3 studies); 2. Groepszorg vs pleegzorg met behandeling (8 studies, met overlap); 3. Groepszorg vs. dag- of thuiszorg (3 studies); 4. Traditionele vs. nieuwe groepszorg (5 studies). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pleegzorg bleek doorgaans betere resultaten (kleine tot medium effectgroottes (EG)) op te leveren t.a.v. onder andere kosten, kans/duur vervolgsituatie, minder lange uithuisplaatsing, vaker hereniging met brussen, minder herhaling van misbruik, minder seksueel ontremd gedrag, minder aanhoudingen. Positief t.a.v. groepszorg: vaker startplaatsing met brussen. 2. Pleegzorg met behandeling resulteerde in betere uitkomsten. O.a.: minder afzondering, minder delinquent gedrag. Groepszorg bleek positiever t.a.v. terugkeer naar huis en noodzaak voor vervolgsituatie. Kleine tot medium EG. 3. Klein effect voor onder andere stabiele familierelaties, uithuisplaatsing, leerprestaties ten gunste van dag- of thuiszorg. Delinquent gedrag: wisselende resultaten. 4. Nieuwe groepszorg o.a. wildkamperen, kleinschalig niet-gesloten zorg, therapeutische gemeenschap. Nieuwe vormen doorgaans betere resultaten t.a.v. delinquent gedrag/veroordelingen, deelname onderwijs, sociale angst. Kleine tot medium EG. Multivariate analyses: betrekken familie bij de zorg gaf geen effecten te zien.
Levrouw e.a. ^[6]	Het ontwikkelen van een positief leefklimaat in residentiële jeugdzorg: een 'single-case'-onderzoek (België).	<p>Implicaties van het project 'Back to basics' bij een Belgische jeugdzorgorganisatie t.a.v. het leefklimaat, de specifieke dienstverlening en jeugdzorg in het algemeen. Vragenlijsten over leefklimaat (PGCI, GCI4-8, 8-15), therapeutische alliantie (Children's Alliance Questionnaire (CAQ4-8, 8-12/15) en motivatie voor behandeling (Adolescent Treatment Motivation Questionnaire (ATMQ8-15)).</p>	<p>Het artikel is beschrijvend van aard. Het project kende een 6-maanden cyclus. De uitkomsten werden groepsgewijs (medewerkers en jongeren apart) besproken, waarna verbeterplannen werden afgesproken en geëvalueerd. Groepsopvoeders waren eerst huiverig voor de metingen omdat alleen de visie van de jongeren werd gevraagd. Later in het proces zagen zij de meerwaarde van het monitoren van leefklimaat wel in. Jongeren zelf hadden wisselende verwachtingen vooraf en wisselende ervaringen met het nakomen van de gemaakte afspraken. Na 6 maanden volgde een identieke cyclus.</p>

^A Voor de leesbaarheid wordt de term 'statistisch significant' niet steeds gebruikt. Wanneer gesproken wordt van 'verschillen' of soortgelijke termen zijn deze statistisch significant ($p < 0,05$). Bij de aanduiding 'geen verschillen' of soortgelijke termen zijn de gevonden verschillen niet statistisch significant.

<p>Osei e.a.^[1]</p>	<p>De invloed van leeftijdgenoten in relatie tot groepsomvang; retrospectief cohortonderzoek bij jongeren in residentiële zorg; Ontario, 2012 tot 2016 (Canada).</p>	<p>Data uit de Ontario Looking after Children (OnLAC) database, een longitudinaal panel van jongeren (10-17j) van Ontario jeugdzorg. Gegevens (o.a.)</p> <ul style="list-style-type: none"> · Interviews met jongeren; · Informatie over gedragsproblemen (CPS; ingevuld door pleegouders/begeleiders); · Schaal voor negatieve/positieve invloed door leeftijdgenoten (NPIS/PPIS); ingevuld door resp. jongeren en begeleiders. <p>Deelnemers: 875 (start 2012-2013; T0), 175 (na 3 j; T1); de uitval was uit zorg gegaan.</p>	<p>Groepsgrootte: <5, 5-6, 7-12 jongeren: 33%, 36%, 31% (T0) en 41%, 33%, 26% (T1). Groepsgrootte bleek niet van invloed op probleemgedrag (logistische regressie analyses). De relatie positieve en negatieve invloed bleek wel gerelateerd aan de groepsomvang: hoe groter de groep, hoe groter de invloed. Jongeren die op T0 veel negatieve invloed hadden ervaren en in grote groepen woonden, bleken bij T1 meer gedragsproblemen te vertonen dan jongeren in kleinere groepen.</p>
<p>Strijbosch e.a.^[7]</p>	<p>Kinderen in residentiële zorg: ontwikkeling en validatie van een instrument over het groepsklimaat (Nederland).</p>	<p>Onderzoek naar de bruikbaarheid van de Group Climate Instrument for Children 8-15j. Respondenten: 117 kinderen van (semi-) residentiële groepen in de jeugdzorg.</p>	<p>GCIC8-15 is een aanpassing van de Prison Group Climate Instrument (PGCI), met initieel 54 vragen over hoe jongeren het leefklimaat op de groep ervaren. Analyses resulteerden in uiteindelijk 14 vragen over openheid (9 vragen) en geslotenheid van het leefklimaat (5 vragen). Voorbeelden: 'ik vind dat ik hier aan mijn doelen werk', 'de groepsleiding is aardig voor mij' (open leefklimaat), 'ik word gek van de drukte op de groep', 'de groepsleiding heeft het vaak te druk om mij te helpen' (gesloten leefklimaat). Deze aangepaste vragenlijst bleek voldoende valide.</p>
<p>Strijbosch e.a.^[8]</p>	<p>Samen bouwen aan een positief groepsklimaat: een verbeterproces in de residentiële jeugdzorg met meetinstrumenten (Nederland).</p>	<p>PDCA- cyclus (6 mnd) met resultaten van GCIC4-8 en 8-15 (voor resp. jonge en oudere kinderen) in twee jeugdzorg-organisaties. Afname GCIC (5x in 2 j), bespreking resultaten met medewerkers en jongeren, opstellen verbeterplannen, evaluatie. Deelname: 15 teams (waarvan 2 teams te weinig respondenten), 274 jongeren. Interviews met 5 groepsleiders.</p>	<p>De scores GCIC8-15 varieerden door de tijd. Positief leefklimaat* veranderde niet trendmatig. Negatief leefklimaat verbeterde (van 3,5 naar 2,8; schaal 1-5), vooral tussen meting 4 en 5. Er waren geen trends (wel fluctuaties) bij de GCIC4-8. Groepsleiders waardeerden de inbreng van jongeren en erkennen dat het uitvoeren van verbeteracties vaak lastig is en lang duurt. Via open vragen voor jongeren (GCIC 8-15) gaven jongeren o.a. aan dat de ondersteuning van groepsleiding en de meerwaarde van verblijven in de jeugdzorg als wisselend wordt ervaren.</p> <p><small>*In deze publicatie wordt gesproken van positief en negatief leefklimaat.</small></p>

<p>Van der Helm e.a.^[9]</p>	<p>Groepsklimaat en behandelmotivatie in de gesloten en forensische jeugdzorg vanuit het perspectief van de zelfbeschikkingstheorie (Nederland).</p>	<p>179 jongeren (12-20j) van 12 instellingen voor gesloten en 9 forensische jeugdzorg. Leefklimaat: Afname PGCI bij opname (T0) en na drie maanden (T1). Subschalen: ondersteuning, groei, repressie, sfeer. Motivatie behandeling: Afname Adolescent Treatment Motivation Questionnaire.</p>	<p>De metingen bleken redelijk tot goed stabiel tussen beide metingen. Een positief groepsklimaat tijdens de eerste maand van residentiële zorg bleek gerelateerd aan grotere behandelingsmotivatie drie maanden later (groepsklimaat T0 - motivatie T1). Andersom (motivatie T0 - groepsklimaat T1) bleek niet gerelateerd.</p>
<p>Van Gink e.a.^[10]</p>	<p>De invloed van gewelddoos verzet op het werkklimaat, het leefklimaat en agressie in de (gesloten) residentiële jeugdzorg/psychiatrische zorg (Nederland).</p>	<p>Onderzoek naar de effecten van de methode Non-violent Resistance (NVR; gewelddoos verzet) t.a.v. werk- en leefklimaat in organisaties voor jeugdzorg (O1), psychiatrische zorg (O2), gesloten jeugdzorg (O3). Metingen via PGCI, GCIC8-15, LGWCI voor, tijdens en na implementatie NVR. Respondenten: 186 begeleiders, 124 jongeren.</p>	<p>NVR richt zich op het veranderen van het gedrag van de medewerkers in plaats van het gedrag van de jeugdigen. Kernelementen zijn: presentie, de-escalatie, (her)opbouwen van de relatie tussen kind en ouder/begeleider/team. Bij O1 verbeterden de aspecten het werkklimaat, zoals tevredenheid, gedeelde visie, teamfunctioneren (kleine, medium EG). Bij O2 daalde de gedeelde visie (kleine EG), bij O3 verbeterde betrokkenheid, maar teamfunctioneren en tevredenheid namen af (kleine tot medium EG). Jongeren van O1 ervoeren na NVR een geslotener leefklimaat (kleine tot medium EG). Voor O2 scoorde het open leefklimaat lager na NVR en het gesloten leefklimaat hoger.* Het aantal agressie-incidenten (voor- en nameting) daalde bij O1 en O2 en steeg bij O3 (geen informatie over statistische significantie beschikbaar). De verwachte effecten van NVR werden niet aangetoond.</p> <p>*De verschillen in scores zijn veelal dusdanig klein, dat ze waarschijnlijk inhoudelijk niet relevant zijn. Ook verlopen de scores grillig (maar klein) over de tijd.</p>

<p>Van Wijk-Herbrink e.a.^[11]</p>	<p>Op schematherapie gebaseerde omgeving in de gesloten jeugdzorg: effecten op agressie, groepsklimaat, repressie en teamfunctioneren (Nederland).</p>	<p>Twee experimentele groepen met SafePath (SP; gebaseerd op schematherapie) en twee controlegroepen (CG) met Sociaal Competentie Model. 87/139 jongeren (non-respons: niet aanwezig op tijdstip meting) en 50 groepswerkers. Data jongeren t.a.v. agressie, repressie op basis van dagrapportages en groepsklimaat (GCI). Data groepswerkers: gebruik van modi-taal (dagrapportages), positief/negatief teamfunctioneren (LGWCI). Metingen rapportages twee maanden voor SP, dan tweemaandelijks tot een jaar na implementatie SP; leefklimaat/teamfunctioneren voor start, na 2, 4, 12 maanden.</p>	<p>Schematherapie gaat uit van de oorsprong van gedragsproblemen om deze problemen daarmee te verminderen. Groepswerkers SP gebruikte meer modi-taal dan CG. Agressie veranderde niet in de tijd tussen beide groepen. Groepsklimaat verbeterde bij SP t.o.v. CG, ook minder repressie (was bij SP wel hoger op T0). Geen verschillen in de tijd t.a.v. teamfunctioneren.</p>
--	--	---	---